

Priamo Etzi

"Deiparam Virginem peculiari veneratione colant" : kult maryjny w świetle Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku

---

Salvatoris Mater 9/3/4, 111-133

2007

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Duchowość chrześcijańska, w przypadku teologii w ogóle, a w przypadku kultu w szczególności, znajduje swój wyraz w słynnym aksjomacie *lex orandi, lex credendi*. Oznacza to przede wszystkim, że norma dotycząca modlitwy jest też normą dla wiary. Z tego punktu widzenia także specjalny kult, którym cieszy się Najświętsza Maryja Panna, spontanicznie zrodzony z wiary i synowskiej miłości ludu Bożego, *wewnętrzny element chrześcijańskiego kultu*¹, a wręcz *integralna jego część*², powinien być widziany i przeżywany w świetle zdrowej tradycji Kościoła, aby pobożność maryjna znalazła w niej świadectwo prawdziwej wiary w odniesieniu do Maryi. Ale ten aksjomat ma swą wartość również po odwróceniu jego szyku: *Norma wiary jest normą modlitwy*. Innymi

Priamo Etzi OFM

Deiparam Virginem peculiari veneratione colant. Kult maryjny w świetle Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku*

SALVATORIS MATER
9(2007) nr 3-4, 111-133

wszystkiego tak, aby kult regulowała norma wiary. Właśnie taki jest zakres, czy horyzont, w który wpisuje się prawo kanoniczne tu przywołane, aby uściślić, w jaki sposób i w jakim rodzaju kultu Kościół wyraża swoją specjalną cześć wobec Matki Bożej, i nadać zgodnie z Magisterium Kościoła prawdziwy kierunek kultowi maryjnemu, czyli przełożyć go na zasady ortopraktyki, zachowując pełną harmonię pomiędzy *lex credendi, lex orandi, lex vivendi*.

Naszym zamiarem jest przedstawienie obowiązujących łacińskich norm kanonicznych w stosunku do kultu, jakim darzona jest Najświętsza

słowy, norma wiary wciąż pobudza i odnawia praktykę kultu. Mówiąc o kulcie maryjnym, Sobór Watykański II napominał wszystkich: *Niechaj [...] wierni pamiętają o tym, że prawdziwa pobożność nie polega ani na czczym i przemijającym uczuciu, ani na jakiejś próżnej latwowierności, lecz pochodzi z prawdziwej wiary*³. Zatem prawdziwy kult maryjny wymaga z jednej strony poszukiwania jego przyczyn i treści w kultowej Tradycji Kościoła, a z drugiej sprawdzania

* P. ETZI OFM, *Deiparam Virginem peculiari veneratione colant. Il culto mariano nel Codice di Diritto Canonico del 1983*, w: *Religioni et litteris. Miscellanea di studi dedicata a p. Barnaba Hechich OFM*, red. B.J. HUCULAK OFM, Città del Vaticano 2005, 197-222.

¹ MC 56.

² TAMŻE, 58.

³ LG 67.

Maryja Panna. Spróbujemy ujrzeć to odbicie maryjnego światła w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r., dokonując selektywnej lektury kanonów, bezpośrednio odnoszących się do Maryi. Nie ma potrzeby dodawać, że te refleksje, mające charakter wybitnie oceniający, powinny być czytane i odbierane w klimacie szczerzej i czulej miłości do Najświętszej Dziewicy, aby dać wszystkim *świadectwo kultu Tej, którą zgodnie z Jej własnymi proroczymi słowami wszystkie pokolenia zwać będą błogosławioną*⁴, mając świadomość, że *jeśli chcemy być chrześcijańscy, powinniśmy być maryjni*⁵.

Weźmiemy pod uwagę pięć kanonów, które nazwaliśmy „maryjnymi”, ponieważ odnoszą się bezpośrednio do Matki Bożej. Analiza będzie prowadzona w oparciu o czystą normę, odczytywaną w świetle źródeł wykorzystanych przez Prawodawcę oraz pracy wykonanej przez *Pontificio Codici Iuris Canonici Recognoscendo*, ze szczególnym zamiarem ukazania przede wszystkim zawartego w niej bogactwa duchowego i doktrynalnego, ale także jej wartości i implikacji czysto prawnych.

1. Kan. 246 § 3: Kult Najświętszej Maryi Panny w formacji kleryków

Kanon 246 dotyczy formacji duchowej w seminariach duchownych, a § 3 mówi wyraźnie o kulcie maryjnym: *Foveantur cultus Beatae Mariae Virginis etiam per mariale rosarium, oratio mentalis aliaque pietatis exercitia, quibus alumni spiritum orationis acquirant atque vocationis suae robur consequantur* (Należy ożywiać kult Najświętszej Maryi Panny, również przez różaniec, rozmyślanie oraz inne ćwiczenia pobożne, przez które alumni zdobywają ducha modlitwy i otrzymują wzmocnienie dla własnego powołania)⁶.

Przed wszystkim uważamy, że ważne jest podkreślenie faktu umieszczenia tego kanonu w Kodeksie. Razem ze wszystkimi kanonami dotyczącymi formacji kleryków został on bowiem usytuowany w I części II księgi *De Populo Dei*, pod tytułem III *De ministris sacris seu de clericis*, w rozdziale *De clericorum Institutione*⁷. Jest to rzecz nowa w stosunku do Kodeksu z 1917 r., który o formacji kleryków pisał w księdze III *De rebus*, w części IV *De magisterio ecclesiastico*, pod tytułem XXI *De Semi-*

⁴ MC, wstęp.

⁵ PAWEŁ VI, *Omelia nel Santuario di N.S. di Bonaria in Cagliari* (24 IV 1970): AAS 62(1970) 300.

⁶ Kan. 246, § 3.

⁷ Por. Liber II, pars I, Tit. III, cap. 1, *De clericorum institutione*, kan. 232-264.

*narius*⁸. W ramach korekty Kodeksu Piusa-Benedykta uznano za konieczne zaktualizowanie umiejscowienia kanonów o formacji kleryków, ponieważ stwierdzono, że działalność formacyjna nie ogranicza się do aspektu doktrynalnego, lecz obejmuje także życie duchowe i duszpasterskie⁹.

Należy także dodać, że wraz z kanonem 246 § 3 kult maryjny wchodzi wyraźnie do zakresu duchowej formacji kleryków, uregulowanej Kodeksem z 1983 r. To także jest nowością w stosunku do Kodeksu Piusa-Benedykta, w którym w kan. 1367, zajmującym się tą kwestią, brak wyraźnego nawiązania do kultu Najświętszej Maryi Panny¹⁰.

Kanon 246 § 3 nakłada obowiązek promowania kultu Maryi Dziewicy, także poprzez różaniec maryjny¹¹. Zauważmy przede wszystkim, że wyrażenie „foveantur cultus”¹² nakłada prawny obowiązek pobudzania kultu, zwracając się do tych, którzy zajmują się duchową formacją seminarzystów. Poza tym słowo „foveantur” każe rozumieć, że w seminarium kult maryjny nie powinien być narzucany, lecz inspirowany, podsycany; prawo nie nakłada obowiązku narzucania, lecz promowania¹³. Dlatego też zadaniem tego, kto w seminarium zajmuje się duchową formacją seminarzystów, jest proponowanie inicjatyw mających wzmacniać kult Najświętszej Maryi Panny, a jednocześnie otwartość na propozycje pochodzące od alumnów¹⁴.

Choć Kodeks nie mówi tego bezpośrednio, obowiązek promowania w seminarium kultu maryjnego spoczywa przede wszystkim na ojcu duchownym, o którym mowa w kan. 239 § 2, a który oprócz nadzoru nad sumieniem poszczególnych osób powinien także pełnić rolę animatora

⁸ Por. CIC 1917: Liber III, pars IV, Tit. XXI, *De Seminariis*, kan. 1352-1371.

⁹ Por. *Communicationes*, 9(1977) 242; por. TAMŻE, 10(1976) 108.

¹⁰ Por. CIC 1917: kan. 1367.

¹¹ Por. CIC 1983: can. 246 § 3: *Foveantur cultus Beatae Virginis etiam per mariale rosarium...*

¹² Por. TAMŻE.

¹³ Por. OT 8; por. PIUS XII, Adhortacja apostolska *Menti nostrae* (23 IX 1950): AAS 42 (1951) 672; JAN XXIII, Przemówienie: *L'incontro odierno* (29 VII 1961): AAS 53 (1961) 563-564; CONGREGATIO PRO INSTITUTIONE CATHOLICA, *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis* (6 I 1970), n. 54: AAS 62 (1970) 358-359; *Orientamenti educative per la formazione al celibato sacerdotale* (11 IV 1974), n. 75-78, 62-65.

¹⁴ Por. kan. 239 § 2: *W każdym seminarium powinien być przynajmniej jeden kierownik duchowy, z pozostawieniem jednak alumnom swobody udania się do innych kapłanów, wyznaczonych przez biskupa do tego zadania.* Warto tu zauważyć, że kanon ten przewiduje, w granicach ustalonych przez statuty seminarium, współudział alumnów w odpowiedzialności rektora. Por. F. COCCOPALMERIO, *La formazione al ministero ordinato*, w: *Il nuovo Codice di Diritto canonico: studi*, Torino 1985, 124; por. F.M. FRANZI, *La devozione della Madonna elemento necessario alla vita sacerdotale*, „Seminarium” 27(1975) 650-651.

duchowego całej wspólnoty seminarium¹⁵. Jeśli chodzi o intensywność tej promocji, źródła kanonu pozwalają nam podkreślić sposób, w jaki powinna ona dążyć do umacniania autentycznego kultu Maryi Dziewicy u tych, którzy przygotowują się do roli przewodników ludu Bożego¹⁶.

Jeśli chodzi o formy wyrażania kultu maryjnego, a więc także kierunku, jaki powinna obrać jego promocja w seminarium, to należy stwierdzić, że najwyższym wyrazem tego kultu jest liturgia¹⁷. W niej, jako najwyższej formie chrześcijańskiego kultu Bożego, powinna być realizowana działalność promowania kultu Najświętszej Maryi Panny.

Z drugiej strony kan. 246 § 3 wyraźnie proponuje pobożną praktykę różańca oraz równoległe z medytacją inne pobożne ćwiczenia¹⁸. Przy okazji weryfikacji Kodeksu kwestia pobożnych praktyk w zakresie formacji kleryków była przedmiotem dyskusji. Niektórzy z uczestników tej dyskusji sugerowali zawarcie w Kodeksie jedynie ogólnych zasad dotyczących formacji duchowej, pozostawiając ojcu duchownemu seminarium zadanie szczegółowego ustalenia pobożnych praktyk, jakie mieliby podejmować seminarzyści¹⁹. Szczególnie jeden z konsultujących proponował podkreślenie w tekście kanonu chrystologicznego i eklezjalnego charakteru formacji duchowej, bez wyliczania poszczególnych pobożnych praktyk²⁰. Inny konsultant zalecał zwrócenie bacznej uwagi na to, aby duchowa formacja nie ograniczała się wyłącznie do pobożnych praktyk²¹. W świetle tych uwag konsultanci jednogłośnie uzgodnili konieczność usunięcia z kanonu, obecnego w schemacie, wykazu pobożnych praktyk²², przewidzianego poprzednio²³.

¹⁵ Por. kan. 239 § 2. Por. G. GHIRLANDA, *Il Diritto nella Chiesa mistero di comunione: compendio di Diritto ecclesiale*, Cinisello Balsamo-Roma 1990, 131.

¹⁶ Por. JAN XXIII, *L'incontro odierno...*, 563-564; CONGREGATIO PRO INSTITUTIONE CATHOLICA, *Ratio fundamentalis...*, 358-359.

¹⁷ Por. MC 1; por. J. CASTELLANO CERVERA, *Presencia y ejemplaridad de María en la liturgia*, „Seminarium” 27(1975) 557-558.

¹⁸ Por. kan. 246 § 3.

¹⁹ Por. „Communications” 8(1976) 116-117.

²⁰ Por. TAMŻE, 116.

²¹ Por. TAMŻE, 117. Troska tego konsultanta ma oparcie w Soborze Watykańskim II; por. OT 8: *Gorliwą troską należy objąć ćwiczenia w pobożności, zalecone czcigodnym zwyczajem Kościoła, trzeba jednak postarać się, by formacja duchowa nie zasadzała się tylko na nich*.

²² Por. „Communications” 8(1976) 144.

²³ Tekst kanonu 17 § 3 schematu przedstawionego do oceny przez konsultantów brzmiał następująco: *Institutionis sacerdotalis Ratione foveantur quoque quae venerando Ecclesiae usu commendata sunt pietatis exercitia, uti sunt meditatio cotidiana, SS. Sacramenti adoratio, Rosarii mariani recitatio aliave quorum exercitio alumni spiritum orationis aquirant atque vocationis suae robur consequentur (cf. Decr. Optatum Totius, n. 8)*. Por. TAMŻE, 143.

Kwestia różańca w tekście kan. 246 § 3 została dodana po Plenum w 1981 r.²⁴, i wskazuje na powrót tej pobożnej praktyki, która obecna była w pierwszym schemacie poddanym analizie przez konsultujących, wraz z adoracją Najświętszego Sakramentu i codzienną medytacją²⁵. Podkreślić tu należy, że różaniec oraz medytacja są jedynymi pobożnymi praktykami, o których mowa w tekście kan. 246, natomiast ostatecznie nie znalazła się w nim adoracja Najświętszego Sakramentu, która pojawiła się wśród innych pobożnych praktyk, których promowanie w seminarium zaleca kan. 246, choć nie wymienia ich z nazwy²⁶. Fakt, iż różaniec został wyraźnie wskazany w tekście kan. 246 § 3, jest naszym zdaniem znakiem specjalnej wagi, jaką legislator przypisał mu w zakresie kultu maryjnego w seminarium. Nie można także wykluczać, że legislator obawiał się zaniedbania różańca w duchowej formacji kleryków, biorąc pod uwagę kryzys, w jakim w ostatnich czasach znalazła się ta pobożna praktyka²⁷. W poczet pozostałych pobożnych praktyk ku czci Najświętszej Maryi Panny, do których nawiązuje kan. 246 § 3, możemy zaliczyć *Angelus Domini*, wymieniony wyraźnie przez Pawła VI w adhortacji apostołskiej „*Marialis cultus*”²⁸.

Należy też zauważyć, że kan. 246 § 3 ustala także cele, które stawiane są przed ożywianiem kultu maryjnego w seminarium. Celem jest zatem kształtowanie w alumnach ducha modlitwy i umacnianie ich powołania²⁹.

Podsumowując, możemy stwierdzić, że kan. 246 § 3 potwierdza konieczność znalezienia odpowiedniej przestrzeni dla kultu Najświętszej Maryi Panny w zakresie duchowej formacji seminarzystów, zarówno w postaci kultu liturgicznego, jak i pobożnych praktyk, spośród których

²⁴ Podczas Plenum w 1981 r. wysunięta została propozycja wprowadzenia do tekstu kanonu Różańca maryjnego, która jednak została odrzucona, ponieważ wzmianka o tej pobożnej praktyce mogła zostać wprowadzona do „*Ratio formationis*” lub „*Ordinatio Seminarii*”: por. „*Communicationes*” 14(1982) 163.

²⁵ Por. TAMŻE; „*Communicationes*” 21(1989) 71; F. COCCOPALMERIO, *La formazione...*, 118.

²⁶ Por. kan. 246 § 3: *Foveantur... aliaque pietatis exercitia...*

²⁷ Por. E.D. STAUD, *Rosario*, w: *Nuovo dizionario di mariologia*, red. S. DE FIORES, S. DE MEO, Cinisello Balsamo 1986, 1213; F. GAMBERO, *Culto*, TAMŻE, 425-428. Kryzys kultu maryjnego jest prawdopodobnie dobrze znany teologicznej debacie mariologicznej, która była szczególnie ożywiona bezpośrednio po Soborze Watykańskim II, aż ktoś powiedział o „dziesięcioleciu bez Maryi”, odnosząc się do lat 1964-1974: por. S. DE FIORES, *Maria nella teologia postconciliare*, w: *Vaticano II: bilancio e prospettive venticinque anni dopo (1962-1987)*, red. R. LATOURELLE, vol. I, Assisi 1987, 419-422; A. MARTINELLI, *Maria nella formazione teologico-pastorale del futuro sacerdote*, „*Seminarium*” 27(1975) 656-658.

²⁸ Por. MC 41. Uściślamy jednakże, że MC 41 nie jest uważana za źródło kan. 246 § 3, lecz kan. 1186.

²⁹ Por. kan. 246 § 3: *alumni spiritus orationis acquirant atque vocationis suae robur consequantur.*

najznamienitszą jest różaniec. Wszystko to ma na celu solidne przygotowanie do modlitwy, co jest niezbędne w życiu przyszłego kapłana, który również w działalności duszpasterskiej powinien pamiętać o najwyższej skuteczności środków nadprzyrodzonych³⁰.

2. Kan. 276 § 2, n. 5: kult Najświętszej Maryi Panny w życiu duchownych

Kan. 276 dotyczy duchowego życia kapłanów, ustalając przede wszystkim, że są oni w szczególny sposób zobowiązani do dążenia ku świętości, jako poświęceni Bogu w sakramencie święceń kapłańskich, na mocy którego stali się krzewicielami tajemnic Boga wśród Jego ludu³¹.

Ten sam kanon w § 2 wymienia duchowe środki, jakie ma do dyspozycji kapłan w dążeniu do osiągnięcia powyższego celu: *Ut hanc perfectionem persequi valeant [...]: 5° sollicitantur ut orationi mentali regulariter incumbant, frequenter ad penitentiae sacramentum accedant, Deiparam Virginem peculiari veneratione colant, aliisque mediis sanctificationis utantur communibus et particularibus* (Aby mogli osiągnąć doskonałość [...]. 5° zachęca się, by regularnie oddawali się rozmyślaniiu, często przystępowali do sakramentu pokuty, oddawali szczególną cześć Bogurodzicy Dziewicy i praktykowali inne powszechne i partykularne środki uświęcenia)³².

Jednym z tych środków jest kult Najświętszej Maryi Panny³³.

Z punktu widzenia umiejscowienia, kan. 276 znajduje się w rozdziale dotyczącym obowiązków i praw duchownych³⁴, tak jak kan. 124 i 125 w Kodeksie Piusa-Benedykta, który jednakże przewidywał dwa osobne tytuły – jeden dotyczący praw i przywilejów³⁵, a drugi obowiązków duchownych³⁶.

³⁰ Por. OT 21. Por. P. LAGHI, *Causas de la crisis de los sacerdotes jóvenes*, „Seminarium” 43(1991) 534-535: *El punto unificador de toda la formación debe permanecer siempre, la vida espiritual. Es la experiencia y la convivencia de la fe las que deben ser favorecidas tanto, que sean capaces de alentar todo lo demás: estudio, la vida comunitaria, la experiencia pastoral*; por. R. CHRISTIAN, *Priestly formation for a New Evangelization*, „Seminarium” 43(1991) 124-125.

³¹ Por. kan. 276 § 1: *Duchowni w swoim życiu ze szczególnej racji obowiązani są dążyć do świętości, zwłaszcza że – będąc konsekrowani Bogu z nowego tytułu przez przyjęcie święceń – stają się szafarzami Bożych tajemnic dla służenia Jego ludowi.*

³² Por. kan. 246 § 2.

³³ Por. TAMŻE.

³⁴ Por. Liber II, pars I, Tit. III, cap. III, *De clericorum obligationibus et iuribus*, kan. 273-289.

³⁵ Por. CIC 1917: liber II, pars I, Tit. II, *De iuribus et privilegiis clericorum*, kan. 118-123.

³⁶ Por. CIC 1917: liber II, pars I, Tit. III, *De obligationibus clericorum*, kan. 124-144.

Biorąc pod uwagę kan. 276 § 2, n. 5 trzeba byłoby zapytać, czy kult maryjny jest dla duchownych prawdziwym obowiązkiem prawnym, czy też raczej zaleceniem ze strony prawodawcy. Zastosowane przez kanon wyrażenie „sollicitantur ut”³⁷ wskazuje na tę drugą hipotezę, co zresztą znajduje potwierdzenie w dyskusji nad zmianami w Kodeksie. Konsultanci już na początku prac zdecydowali bowiem, że jako obowiązek prawny zostanie wprowadzona jedynie celebrowanie Liturgii godzin oraz dni skupienia (rekolekcje), ograniczając się do zalecenia innych praktyk jako dodatkowego wsparcia w pracy nad uświęceniem życia³⁸. Zatem kult maryjny był tylko zalecany tak jak inne praktyki pomagające w dążeniu do świętości. Jednakże kanon, zredagowany w oparciu o te wskazówki³⁹, napotkał się z obiekcjami dotyczącymi właśnie zakresu obowiązywania tekstu⁴⁰. Jeden z konsultantów zaproponował wręcz, aby z tekstu kanonu usunąć wyrażenie „sollicitantur ut”, jednak pozostali członkowie nie wyrazili na to zgody, ponieważ wówczas kanon zawierałby nakaz⁴¹. Z drugiej strony to właśnie zachęcający, a nie narzucający ton kanonu wzbudził pewne wątpliwości w jednym z konsultantów⁴², pozostali zaś bronili tego tekstu, ponieważ fakt, iż § 2 kanonu miał charakter zachęcający powodował, że zachęty te wyszczególniały i uzupełniały zapisy § 1, dotyczącego szczególnego obowiązku dążenia duchownych do świętości⁴³.

Kan. 276 § 2, n. 5 przejmuje tekst zatwierdzony przez komisję i zachowuje wyrażenie „sollicitantur ut”, które ma charakter zachęty, a nie nakazu, również w odniesieniu do kultu maryjnego w życiu duchownych.

Z drugiej strony fakt, iż kan. 276 § 2, n. 5 nie narzuca obowiązku prawnego, nie powinien wywoływać wrażenia, jakoby kult maryjny, wyrażany w liturgii, nie był dla duchownych obowiązkowy. Biorąc bowiem pod uwagę, że kan. 246 § 2, n. 3 nakłada na nich prawny obowiązek

---

³⁷ Por. kan. 276 § 2, n. 5.

³⁸ Por. „Communicaciones” 3(1971) 193: *Iuridice seu canonice obligantur clerici tantum ad horas canonicas cotidie recitandas secundum proprios et probatos liturgicos libros, atque ad vacandum recessibus spiritualibus, iuxta iuris particularis praecepta. Alia vero sanctificationis media, quorum quaedam praecipua enumerantur, tantummodo commendantur.*

³⁹ Por. „Communicaciones” 14(1982) 76: 5: *sollicitantur ut orationi mentali regulariter incumbant, ut frequenter Paenitentiae ad sacramentum accedant, ut Deiparam Virginem peculiari veneratione colant, aliisque mediis sanctificationis utantur communibus et particularibus.*

⁴⁰ Por. TAMŻE.

⁴¹ Por. TAMŻE.

⁴² Por. TAMŻE.

⁴³ Por. TAMŻE, 75-76.

celebracji Liturgii godzin, gdzie znajdują się liczne celebracje ku czci Maryi Dziewicy⁴⁴; że kan. 1246 § 1 wymienia pośród świąt obowiązujących niektóre święta maryjne⁴⁵ oraz to, że, w zakresie w którym nie są sprzeczne z obowiązującym Kodeksem Prawa Kanonicznego, prawa liturgiczne zachowują swoją ważność⁴⁶, kult Najświętszej Maryi Panny, w postaci publicznego kultu Kościoła obowiązuje duchownych, choć ten obowiązek nie został dosłownie wyrażony w tekście kan. 276 § 2, n. 5, który ogranicza się do zachęty.

Uważamy zatem, że kan. 276 § 2, n. 5, mający charakter zachęty, powinien przede wszystkim odnosić się do tej części kultu maryjnego, zresztą istotnej, która znajduje wyraz w licznych pobożnych praktykach, a ogólniej rzecz ujmując – do konieczności istnienia w życiu duchownego głębokiej czci wobec Najświętszej Maryi Panny, co można wywnioskować z analizy źródeł⁴⁷.

Z drugiej natomiast strony kan. 276 § 2, n. 5, zachęcając kleryków do szczególnej czci wobec Najświętszej Maryi Panny, nie wskazuje żadnego specjalnego sposobu wyrażania tego kultu⁴⁸, czym różni się od Kodeksu Piusa-Benedykta, który wyraźnie wskazywał na różaniec⁴⁹. Podczas prac nad zmianą Kodeksu jeden z konsultantów zaproponował wprowadzenie różańca do tekstu kanonu, lecz propozycja ta została odrzucona, gdyż wyraźne wskazanie na tę pobożną praktykę wydało się zbędne⁵⁰. W tej kwestii kanon rzeczywiście wydaje się niezbyt spójny ze źródłami, gdyż niektóre z nich, jak adhortacja apostołska „*Marialis cultus*”, dużo mówią na temat różańca⁵¹. Pozwalamy sobie zauważyć ponadto, że skoro różaniec został przez Kodeks włączony do duchowej formacji alumnów⁵², trudno jest zrozumieć, dlaczego ta pobożna praktyka została pominięta w kanonie poświęconym duchowemu życiu duchownych.

Także inny element odróżnia kan. 276 § 2, n. 5 od kan. 125 z Kodeksu Piusa-Benedykta. O ile bowiem ten ostatni przewidywał nadzór

⁴⁴ Por. kan. 276 § 2, n. 3: *kapłani a także diakoni przygotowujący się do prezbiteratu mają obowiązek odmawiać codziennie Liturgię godzin, zgodnie z własnymi i zatwierdzonymi księgami liturgicznymi; natomiast diakoni stali mają odmawiać jej część, określoną przez Konferencję Episkopatu.*

⁴⁵ Por. kan. 1246, § 1; kanon ten dotyczy wszystkich wiernych, a zatem także duchownych.

⁴⁶ Por. kan. 2.

⁴⁷ Por. Jan Paweł II, Ep. *Novo incipiente* (8 IV 1979), n. 11: AAS 71 (1979) 415-416; por. SYNODUS EPISCOPORUM, Documentum: *Ultimis temporibus* (30 XI 1971): AAS 63 (1971) 914.

⁴⁸ Por. kan. 276 § 2, n. 5: *Deiparam Virginem peculiari veneratione colant.*

⁴⁹ Por. CIC 1917: kan. 125.

⁵⁰ Por. „*Communicaciones*” 14(1982) 76.

⁵¹ Por. MC 42-55.

⁵² Por. kan. 246 § 3.

ordynariusza miejsca nad tymi aspektami duchowego życia duchownego, w tym nad kultem Najświętszej Maryi Panny⁵³, o tyle kan. 276 § 2, n. 5 tego nie przewiduje, uznając, że zadanie zachęcania do tego kultu i do medytacji należy do sakramentu pokuty i innych środków uświęcających⁵⁴. Ta zmiana była widoczna już w trakcie prac nad zmianą Kodeksu, kiedy wszyscy konsultanci zgadzali się co do tego, że samo prawo powinno przewidywać pewne pobożne praktyki, jako że „odiosum” jest nakładać na ordynariusza zadanie nadzorowania tej kwestii⁵⁵.

Na zakończenie możemy stwierdzić, że poza pewnymi ograniczeniami, które przedstawiliśmy wyżej, kan. 276 § 2 n. 5 zwraca wystarczającą uwagę na kult Najświętszej Maryi Panny jako ważne narzędzie pomocne przy osiągnięciu doskonałości życia, do której duchowni są w szczególny sposób wzywani; doskonałości, którą jednak duchowni osiągają przede wszystkim wypełniając wiernie i niestrudzenie obowiązki swej pasterskiej posługi⁵⁶. I to właśnie w tej służbie szczególna cześć Maryi Dziewicy może być bardzo pomocna duchownemu, który od Niej przejmuje macierzyński wymiar misji Kościoła, zaangażowanego w dzieło odrodzenia ludzi⁵⁷. Tym samym kan. 276 § 2, n. 5 na poziomie prawnym wyraża długą tradycję teologiczno-duchową, która nieprzerwanie podkreślała związek istniejący pomiędzy Najświętszą Maryją Dziewicą a życiem osób duchownych, ze szczególnym uwzględnieniem kapłanów⁵⁸.

3. Kan. 663 § 4: kult Najświętszej Maryi Panny w życiu zakonników

Kan. 663 § 4 znajduje się w trzeciej części księgi II *De Populo Dei*, tytuł II *De Institutis religiosis*, rozdział IV *De Institutorum eorumque sodalium obligationibus et iuribus*, dotyczący obowiązków i praw instytucji i ich członków, traktujący o niektórych ważnych aspektach duchowego życia tych ostatnich⁵⁹. § 4 tego kanonu jest całkowicie po-

⁵³ Por. CIC 1917: kan. 125.

⁵⁴ Por. kan. 276 § 2, n. 5.

⁵⁵ Por. „Communicationes” 6(1984) 172.

⁵⁶ Por. kan. 276 § 2: *Aby mogli osiągnąć tę doskonałość: 1° powinni przede wszystkim wiernie i niestrudzenie wypełniać obowiązki pasterskiej posługi.*

⁵⁷ Por. LG 65; por. J. ESQUIERDA BIFET, *Renovación eclesial y espiritualidad misionera para una nueva evangelización*, „Seminarium” 43 (1991) 143.

⁵⁸ Por. J. ESQUIERDA BIFET, F. FRANZI, *Sacerdoti*, w: *Nuovo dizionario di mariologia...*, 1229-1240; por. J. GALOT, *Sens et valeur du culte marial*, „Seminarium” 15(1975) 509.

⁵⁹ Por. Liber II, pars III, tit. II, cap. IV, *De Institutorum eorumque sodalium obligationibus et iuribus*, kan. 662-672.

święcony kultowi Najświętszej Maryi Panny, do którego zobowiązani są zakonnicy: *Speciali cultu Virginem Deiparam, omnis vitae consecratae exemplum et tutamen, etiam per mariale rosarium prosequantur* (Niech mają – również przez modlitwę różańcową – specjalne nabożeństwo do Dziewicy, Bożej Rodzicielki, która jest wzorem i oparciem dla każdego rodzaju życia konsekrowanego)⁶⁰.

Jest to nowość w stosunku do Kodeksu Piusa-Benedykta, który w tym zakresie nie przeznaczył specjalnego kanonu dla braci i sióstr zakonnych, ograniczając się do odwołania do kanonów dotyczących duchownych⁶¹, natomiast obowiązek nadzoru nad życiem duchowym zakonników spoczywał na przełożonych zakonnych⁶².

Przed wszystkim możemy zauważyć, że kan. 663 § 4 nie ogranicza się do zalecania promocji kultu Maryi Dziewicy, jak było w przypadku seminariów w kan. 246 § 3⁶³, ani do zalecania tego kultu, jak w przypadku duchownych w kan. 276 § 2, n. 5⁶⁴, lecz nakłada na braci i siostry zakonne rzeczywisty obowiązek oddawania czci Najświętszej Maryi Pannie. Rzeczywiście, określenie „prosequantur”, użyte w kan. 663 § 4 ma charakter imperatywny, a nie zachęcający, i podczas prac nad zmianą Kodeksu nie została podniesiona żadna obiekcja w stosunku do tego nakazu⁶⁵, podczas gdy w kan. 276 § 2, n. 5 pozostało wyrażenie „sollicitantur ut” właśnie dlatego, żeby kanon nie nakładał obowiązku, lecz wyrażał zachętę⁶⁶.

Obowiązek kultu maryjnego, który kan. 663 § 4 nakłada na braci i siostry zakonne, ma naszym zdaniem dobre podstawy. Przed wszystkim § 1 tego kanonu stwierdza, że pierwszym i najważniejszym obowiązkiem zakonników jest kontemplacja prawd Bożych i stałe zjednoczenie z Bogiem w modlitwie⁶⁷. W świetle tego, co można wykazać dzięki poznaniu źródeł kan. 663 § 4 odnośnie do kontemplacyjnego wymiaru życia zakonnego, staje się jasne, że kult Najświętszej Maryi Panny ma zasadnicze znaczenie dla zakonników⁶⁸. Dodatkowym potwierdzeniem

⁶⁰ Kan. 663 § 4.

⁶¹ Por. CIC 1917: kan. 592.

⁶² Por. CIC 1917: kan. 595.

⁶³ Por. kan. 246 § 3.

⁶⁴ Por. kan. 276 § 2, n. 5.

⁶⁵ Por. „Communicationes” 5(1973) 57; por. „Communicationes” 13(1981) 181-182.

⁶⁶ Por. „Communicationes” 3(1971) 193; „Communicationes” 14(1982) 75-76.

⁶⁷ Por. kan. 663 § 1: *Za najwyższą zasadę swego życia zakonnicy winni uznać naśladowanie Chrystusa ukazane w Ewangelii i wyrażone w konstytucjach własnego instytutu.*

⁶⁸ Por. CONGREGATIO PRO RELIGIOSI ET INSTITUTIS SAECULARIBUS, *La dimensione contemplativa della vita religiosa* (plenaria SCRIS, marzo 1980), n. 13, „Informationes SCRIS” 1980 (suppl.), 40-41: *Wzorzec, jakim jest Najświętsza*

tej wagi jest wielowiekowa tradycja maryjna zgromadzeń zakonnych⁶⁹, również tych najstarszych, w których regulach brak jednakże wzmianki o kulcie maryjnym⁷⁰. Poza tym na poziomie teologiczno-duchowym nie brak autorów, którzy wyraźnie wskazują, że *nie jest możliwe doskonałe życie zakonne, jeśli brak w nim prawdziwej bliskości z Maryją*⁷¹.

Dlatego też uważamy, że kan. 663 § 4 to więcej niż promocja czy zachęta, gdyż nakłada on na zakonników obowiązek kultu maryjnego.

W trakcie prac nad Kodeksem pewne problemy wywołało zastosowanie słowa „cultus”. Jeden z konsultantów zaproponował zastąpienie go słowem „devotio”, natomiast inni uważali słowo „cultus” za właściwsze⁷². Zauważmy, że *zasadnicza biblijna koncepcja kultu to „służba Boża”, której główną treścią jest teologiczne istnienie wiary i miłości. Obecnie koncepcję służby Bożej podjęła tradycja chrześcijańska poprzez kategorię „pobożności” („devozione”)*⁷³. Ten związek istniejący pomiędzy kultem jako służbą i kultem jako pobożnością znajduje zresztą swoje historyczne potwierdzenie w fakcie, że ci, którzy poświęcili swoje życie całkowitej służbie Bogu byli nazywani „Deo devoti”⁷⁴. W każdym razie propozycja stosowania słowa „devotio” spotkała się z uznaniem niektórych konsultantów⁷⁵, jednak większość z nich optowała za utrzymaniem słowa „cultus”, które ostatecznie pojawiło się w tekście kan. 663 § 4⁷⁶. Poprzez

---

Maryja Panna dla każdego rodzaju życia konsekrowanego i uczestnictwa w misji apostoelskiej Kościoła, jaśnieje szczególnym światłem, kiedy uwzględnia się postawy duchowe, które Ją charakteryzowały [...]. Ożywiając Jej kult, zgodnie z nauką i tradycją Kościoła, zakonnicy i zakonnice znajdują pewną drogę, która oświeca i umacnia wymiar kontemplacyjny całego ich życia.

⁶⁹ Por. G.M. BESUTTI, J.GRIMONTI, D.M. MONTAGNA, *Maria*, w: *Dizionario degli Istituti di Perfezione*, red. G. PELLICCIA, G. ROCCA, vol. V, Roma 1980, kol. 909-937.

⁷⁰ Przyczyną braku norm dotyczących kultu maryjnego w najstarszych regulach jest fakt, iż reguła uważana była za kodeks treści ascetycznych i dyscyplinarnych, mających stać na straży wyznania religijnego, uważanego za wyłączny układ z Bogiem polegający na upodobnieniu swego życia do Chrystusa czystego, ubogiego i posłusznego. Dlatego też uregulowanie różnych wyrazów kultu pozostawione było „ius liturgicum”: Por. A. BONI, *Incidenza del rinnovamento mariologico conciliare nella legislazione e nella pietà dei Frati Minori*, „Marianum” 45(1983) 510.

⁷¹ A. BANDERA, *La Vergine Maria e la pratica dei consigli evangelici nella Chiesa*, „Vita Consecrata” 9(1973) 387; por. J. GALOT, *Presenza di Maria nella preghiera dei consacrati*, „Vita Consecrata” 23(1987) 614.

⁷² Por. „Communicationes” 13(1981) 181.

⁷³ D. TETTAMANZI, *Culto*, w: *Dizionario Enciclopedico di Teologia Morale*, red. L. ROSSI, A. VALSECCHI, Cinisello Balsamo 1985, 200.

⁷⁴ Por. A. BONI, *Gli istituti religiosi e la loro potestà di governo (c. 667/c. 596)*, Roma 1989, 124-125.

⁷⁵ Por. TAMŻE, 182.

⁷⁶ Por. TAMŻE. Nie zatrzymamy się tu nad rozważaniem teologicznego wymiaru preferencji udzielonej słowu „cultus”, ponieważ nie jest to celem naszych rozważań. Ograniczymy się jedynie do obserwacji, że o ile słowo „pobożność” („devozione”,

ten wybór kanon wykazuje niewątpliwą spójność terminologiczną z kan. 246 § 3 i 276 § 2, n. 5, które zawsze używają określenia „kult”, a nie „pobożność”, oraz ogólnie z całym Kodeksem, który rzadko używa określenia „devotio” i jego derywatów, i nie zawsze w odniesieniu do życia duchowego⁷⁷.

O ile z jednej strony kan. 663 § 4 nakłada na osoby zakonne prawny obowiązek kultu Najświętszej Maryi Panny, to z drugiej strony nie ustala sztywnych form wyrażania tego kultu. Jednakże, czytając ten kanon w kontekście jego źródeł, możemy wywnioskować, że kult ten powinien wyrażać się przede wszystkim w świętej liturgii, ze szczególnym uwzględnieniem świąt maryjnych⁷⁸. Nie powinno to jednocześnie prowadzić do wykluczenia praktyk ku czci Maryi Dziewicy, szczególnie codziennego odmawiania różańca⁷⁹, który wyraźnie proponowany jest we wspomnianym kanonie⁸⁰. Wyraźne nawiązanie do tej pobożnej praktyki umiejscawia kan. 663 § 4 w pełnej harmonii z bardzo długą tradycją⁸¹, kiedy to przez długie wieki liczne zgromadzenia zakonne były propagatorami kultu Maryi Dziewicy wśród wiernych właśnie za pośrednictwem różańca⁸². Jednakże odmawianie różańca jest formą zalecaną, a nie obowiązkową, ponieważ kanon używa wyrażenia „etiam per mariale rosarium”⁸³, pozostawiając należne miejsce nie tylko kultowi liturgicznemu, ale także innym pobożnym praktykom, ewentualnie przewidzianym przez prawa poszczególnych zgromadzeń zakonnych, jak to zostało już zaproponowane w trakcie prac nad zmianą Kodeksu⁸⁴.

---

może być także tłumaczone jako „dewocja”) ma we współczesnym języku potocznym znaczenie mogące przywołać na myśl religijność indywidualistyczną, ograniczoną jedynie do pobożnych praktyk i podatną na zniekształcenia, o tyle w teologiczno-duchowej tradycji Kościoła słowo to nabiera znaczenia bogatego w głębokie treści. Por. R. MORETTI, *Devozione*, w: *Dizionario Enciclopedico di Spiritualità*, red. E. ANCILLI, vol. I, Roma 1990, 736-739; E. ANCILLI, *Devozioni*, TAMZE, 743; J. WEISMAYER, *Devozione*, w: *Dizionario di Antropologia Pastorale: „Servire l'uomo”*, red. H. GASTAGER [i inni], Bologna 1980, 298-299.

⁷⁷ Por. kan. 528 § 2, odnośnie do celebracji sakramentów; por. kan. 898 i 913 § 1 dotyczące postawy, którą wierni powinni prezentować podczas przyjmowania Najświętszej Eucharystii; por. kan. 1188 odnośnie do kultu świętych obrazów; por. kan. 678 §1, dotyczący szacunku, jaki osoby zakonne powinny przejawiać wobec biskupów.

⁷⁸ Por. CONGREGATIO PRO RELIGIOSIS ET INSTITUTIS SAECULARIBUS, *La dimensione...*, n. 13.

⁷⁹ Por. TAMZE.

⁸⁰ Por. kan. 663, § 4.

⁸¹ Por. CONGREGATIO PRO RELIGIOSIS ET INSTITUTIS SAECULARIBUS, *La dimensione...*, n. 13.

⁸² Por. A. GAUTIER, G. LESAGE, C. O'NEILL, *Pratiche di pietà*, w: *Dizionario degli Istituti di Perfezione...*, vol. VII, 421; por. D.J. ANDRES, *Il diritto dei religiosi: commento al codice*, Roma 1984, 337.

⁸³ Por. kan. 663 § 4; por. J. BEYER, *Il diritto della vita consacrata*, Milano 1989, 347.

⁸⁴ Por. „Communicaciones” 13(1981) 182; por. L. CABIELLES, *La preghiera nella legislazione rinnovata*, w: *Dizionario degli Istituti di Perfezione...*, vol. VII, 691-694.

Omawiany kanon, podkreślając w szczególny sposób różaniec, pozostawia jednakże miejsce na prace nad odnową pobożnych praktyk, zapoczątkowaną w zgromadzeniach zakonnych po Soborze Watykańskim II, a której celem powinno być obok odnowy także zachowanie bogatej tradycji modlitewnej różnych zgromadzeń, dzięki czemu można będzie uniknąć zapomnienia różnych pobożnych praktyk⁸⁵. Prawdą jest bowiem, że życie duchowe nie powinno kończyć się na pobożnych praktykach, ale powinno z nich czerpać siłę do wzrastania⁸⁶.

Oprócz nałożenia na osoby zakonne obowiązku oddawania kultu Najświętszej Maryi Pannie, kan. 663 § 4 wskazuje teologiczne racje, które są podstawą maryjnej czci zakonników, przypominając, że Maryja Dziewica jest wzorem i obroną każdego rodzaju życia konsekrowanego⁸⁷. Dwie takie racje znajdują się w źródłach tegoż kanonu⁸⁸ i dodatkowo potwierdzone są we współczesnej refleksji teologicznej nad kultem maryjnym w życiu zakonnym⁸⁹ i w nauczaniu Jana Pawła II na temat osób zakonnych⁹⁰.

Fakt, że w kan. 663 § 4 zostały wskazane także teologiczne przyczyny kultu Najświętszej Maryi Panny w życiu osób zakonnych, co nie ma miejsca w poprzednio omówionych kan. 246 § 3 i 276 § 2, n. 5, to naszym zdaniem znak szczególnej wagi, jaką prawodawca zamierzał nadać temu kultowi w życiu zakonnym, a tym samym dodatkowo uzasadnić jego obligatoryjność.

Co prawda kan. 663 § 4 nakłada obowiązek kultu maryjnego na zakonników, jednak z drugiej strony Kodeks nic nie mówi na ten temat w miejscach, w których mowa jest o formacji nowicjuszy⁹¹ i członków

⁸⁵ Por. PAWEŁ VI, List apostolski *Ecclesiae sanctae* (6 VIII 1966), n. 21: AAS 58(1966) 779; por. A. ZIGROSSI, *Maria madre e modello della comunità religiosa*, „Vita Consecrata” 8(1972) 743-744.

⁸⁶ Por. E.M. ZONZIN, *Il primato della vita spirituale*, „Vita Consecrata” 7(1971) 290.

⁸⁷ Por. kan. 663, § 4: *exemplum et tutamen*.

⁸⁸ Por. LG 65; por. PAWEŁ VI, Adhortacja apostolska *Signum magnum* (13 V 1967) II: AAS 59(1967) 471; por. Adhortacja apostolska *Evangelica testificatio* (29 VI 1971) n. 56: AAS 63(1971) 526; MC 21.

⁸⁹ Por. E. COLIN, *Maria prima religiosa di Dio*, Casale Monferrato 1956, 9-10; L. DE CANDIDO, *Vita consecrata*, w: *Nuovo dizionario di mariologia...*, 1492-1493; por. J. GALOT, *Fede di Maria e vita consecrata*, „Vita Consecrata” 16(1980) 333; por. A. ZIGROSSI, *Maria madre...*, 714-718 i 732-734.

⁹⁰ Por. JAN PAWEŁ II, Adhortacja apostolska *Redemptionis donum* (25 III 1984): AAS 76(1984) 646: *Jeśli Kościół cały znajduje w Maryi swój Prawzór – to jak szczególnie znajdujecie go Wy, osoby i wspólnoty konsekrowane w całym Kościele!*; TENZE, List apostolski do wszystkich osób konsekrowanych we wspólnotach zakonnych oraz instytucjach świeckich z okazji Roku Maryjnego *Litterae encyclicae* (22 V 1988). Por. M. ALONSO, *Giovanni Paolo II maestro e profeta della vita religiosa*, „Vita Consecrata” 23(1987) 601.

⁹¹ Por. kan. 646-653.

zgrupowań zakonnych⁹². Ten brak jasnego odniesienia do kultu maryjnego w procesie formacji w zgromadzeniach zakonnych to naszym zdaniem poważna luka, zarówno w świetle obowiązku nakładanego w tym zakresie przez kan. 663 § 4, jak i w odniesieniu do faktu, że kan. 246 § 3, jak to już widzieliśmy⁹³, reguluje tę materię w odniesieniu do formacji kleryków.

Pomijając ten brak, wydaje się zasadne stwierdzenie, że Kodeks wyraził, z mocą i opierając się na solidnych podstawach teologicznych, obowiązek kultu maryjnego w życiu osób zakonnych, stawiając tym samym krok naprzód w porównaniu z Kodeksem Piusa-Benedykta, który nie poświęcił temu tematowi osobnego kanonu.

4. Kan. 1186: kult Najświętszej Maryi Panny w życiu wszystkich wiernych

Kan. 1186 należy do grupy pięciu kanonów, ujętych pod tytułem IV *De cultu sanctorum, sacrarum imaginum et reliquiarum*, w części II *De ceteris actibus cultus divinis*, IV księgi *De Ecclesiae munere sanctificandi*⁹⁴ i zajmuje się bezpośrednio kultem Najświętszej Maryi Panny i świętych: *Ad sanctificationem populi Dei fovendam, Ecclesia peculiari et filiali christifidelium venerationi commendat Beatam Mariam semper Virginem, Dei Matrem, quam Christus hominum omnium Matrem constituit, atque verum et authenticum promovet cultum aliorum Sanctorum, quorum quidem exemplo christifideles aedificantur et intercessione sustentantur* (Dla umocnienia świętości Ludu Bożego Kościół poleca szczególnej i synowskiej czci wiernych Najświętszą Maryję, zawsze Dziewicę, Matkę Bożą, którą Chrystus ustanowił Matką wszystkich ludzi oraz popiera prawdziwy i autentyczny kult innych Świętych, których przykładem wierni budują się i wstawiennictwem są wspomagani)⁹⁵.

W kwestii kultu Najświętszej Maryi Panny i świętych punktem wyjścia albo źródłem, na którym skupiono się podczas prac nad zmianą Kodeksu był kan. 1276 Kodeksu Piusa-Benedykta⁹⁶. Od tego kanonu pochodzi właśnie kan. 54 schematu, nad którym pracowali konsultanci Papieskiej Komisji do Rewizji Kodeksu Prawa Kanonicznego⁹⁷. Główny

⁹² Por. kan. 659-661.

⁹³ Por. kan. 246 § 3.

⁹⁴ Por. Liber IV, Pars II, Tit. IV, *De cultu sanctorum, sacrarum imaginum et reliquiarum*, kan. 1186-1190.

⁹⁵ Kan. 1186.

⁹⁶ Por. CIC 1917: kan. 1276.

⁹⁷ Por. „Communicationes” 12(1980) 372.

problem sprawiło sformułowanie tytułu, pod którym miałyby zostać umieszczony zweryfikowany kanon, wraz z innymi, dotyczącymi kultu świętych. Wreszcie kanony dotyczące tej kwestii zostały poddane badaniu przez konsultantów pod tytułem całkowicie zbieżnym z tytułem zawartym w Kodeksie Piusa-Benedykta: „De cultu sanctorum, sacrarum imaginum et reliquiarum”⁹⁸. Podczas dyskusji nad schematem niektórzy proponowali zastąpienie wyrażenia „De cultu” wyrażeniem „De veneratione”⁹⁹, jednak propozycja została odrzucona, gdyż konsultanci zauważyli, że nawet Sobór Watykański II, mówiąc o Najświętszej Maryi Pannie i o świętych, wyraźnie używał słowa „cultus”¹⁰⁰. Ostatecznie więc sformułowanie poddane opinii Komisji zostało umieszczone w obowiązującym Kodeksie¹⁰¹.

Inni konsultanci zauważali natomiast, że kanon ten powinien zostać poprzedzony innym kanonem, dotyczącym kultu Boga w Trójcy Jedynego, Chrystusa Pana i Najświętszej Eucharystii, śladem kan. 1255 § 1 Kodeksu Piusa-Benedykta, aby ustawić kult maryjny i kult świętych w obszarze całego kultu chrześcijańskiego, który w całości należny jest Bogu¹⁰². Ta propozycja także została odrzucona, ponieważ konsultanci uznali taki kanon za zbędny w odniesieniu do kanonów umiejscowionych na początku księgi IV omawianego schematu¹⁰³. Propozycja ta została jednakże ponowiona podczas posiedzenia plenarnego w październiku 1981 r., kiedy zażądano wprowadzenia do tekstu kanonu nawiązania do adoracji Boga, w Jego Jedności w Trójcy, w świętej naturze ludzkiej Jezusa Chrystusa, w Jego rzeczywistej obecności w Eucharystii itp., ale także wtedy propozycja spotkała się z odmową¹⁰⁴. Pomijając to, że propozycja ta została ponownie odrzucona, jednak wydaje nam się, że fakt ponownego jej przedstawienia wynikał z potrzeby lepszego umiejscowienia teologicznego kultu maryjnego i kultu świętych. Potwierdzeniem naszej hipotezy wydaje się być fakt, że obecny kan. 1186 zawiera tekst całkowicie odmienny od tekstu Komisji, który był kopią kan. 276 Kodeksu Piusa-Benedykta. Kan. 1186 przytacza bowiem dosłownie treść

⁹⁸ Por. TAMŻE; por. CIC 1917: Lib. III, Pars III, Tit. XVI, *De cultu Sanctorum, sacrarum imaginum et reliquiarum*, kan. 1276-1289.

⁹⁹ Por. „Communicaciones” 12(1980) 372.

¹⁰⁰ Por. TAMŻE; por. LG 66.

¹⁰¹ Por. Lib. IV, Pars II, Tit. IV, *De cultu Sanctorum, sacrarum imaginum et reliquiarum*.

¹⁰² Por. „Communicaciones” 12(1980) 372; por. CIC 1917: kan. 1255 § 1.

¹⁰³ Por. „Communicaciones” 12(1980) 372.

¹⁰⁴ Propozycja została odrzucona z takim uzasadnieniem: *Non est necessarium: agitur tantum de canone introductorio et non de tractatu*. Por. „Communicaciones” 15(1980) 246.

kan. 70 projektowanej „Lex Ecclesiae Fundamentalis”¹⁰⁵ po niewielkiej zmianie treści, naniesionej przez Komisję w wyniku propozycji wysuniętej przez jednego z konsultantów¹⁰⁶.

Przyjmując tekst pochodzący z *Lex Ecclesiae Fundamentalis*, kan. 1186 jest prawdziwą nowością w stosunku do kan. 1276 z Kodeksu Piusa-Benedykta, a w szczególności przedstawia treść teologiczną spójną z wizją wyrażoną w ósmym rozdziale Konstytucji dogmatycznej *Lumen gentium*, która umiejscawia Najświętszą Maryję Pannę w misterium Chrystusa i Kościoła i która jest źródłem omawianego kanonu¹⁰⁷.

Kan. 1186 zwraca się do wszystkich wiernych, nie ograniczając się do określonych grup, jak to ma miejsce w przypadku poprzednio omawianych przez nas kanonów; jego wyraźnym zamiarem jest pomoc w uświęceniu całego ludu Bożego, za pośrednictwem kultu Najświętszej Maryi Panny¹⁰⁸, który jest zatem umiejscowiony w obszarze *munus sanctificandi* Kościoła w harmonii ze źródłami, które podkreślają pełnią przez Maryję Dziewicę rolę pomocy w uświęceniu¹⁰⁹.

Jeśli chodzi o poziom spójności terminologicznej, należy tu podkreślić, że o ile tytuł, pod którym znajduje się kan. 1186 mówi o kulcie¹¹⁰, o tyle w kanonie używane jest słowo „veneratio”¹¹¹. Poza tą uwagą podkreślmy jeszcze, że w omawianym kanonie kult Najświętszej Maryi Panny ukazuje się w całej swej wadze i szczególności, jest wskazywany jako „specjalny”, w pełnej harmonii z Soborem Watykańskim II, a szczególnie z n. 66 Konstytucji dogmatycznej „Lumen gentium”, która jest źródłem tejsze normy¹¹². W tym znaczeniu kan. 1186 rezygnuje z klasyfikacji *hyperdulia*, którą Kodeks Piusa-Benedykta określał kult maryjny, na rzecz wyrażenia *kult specialny*, autorstwa Vaticanum II¹¹³.

¹⁰⁵ Por. „Communicaciones” 9(1977) 278: *Ad sanctificationem populi Dei fovendam quoque, Ecclesia peculiari et filiali christifidelium venerationi commendat Beatam Mariam semper virginem, Dei Matrem, quam Christus hominum omnium matrem constituit.*

¹⁰⁶ Zmiana polega na usunięciu z tekstu kanonu spójnika „quoque”; por. TAMŻE, 278-279; por. „Communicaciones” 13(1981) 72.

¹⁰⁷ Por. CIC 1917: kan. 1276.

¹⁰⁸ Por. kan. 1186: *Ad sanctificationem populi Dei fovendam.*

¹⁰⁹ Por. CIC 1917: kan. 1276; LG 60; por. PIUS XII, Litt. enc. *Mediator Dei* (20 XI 1947): AAS 39(1947) 582-583; Const. ap. *Munificentissimus Deus*: AAS 42(1950) 753; Litt. enc. *Ad Caeli Reginam* (11 X 1954): AAS 46(1954) 635; PAWEŁ VI, Ahort. ap. *Signum Magnum* (13 V 1967): AAS 59(1967) 467-470; MC 17-20.

¹¹⁰ Por. Liber IV, pars II, de IV, *De cultu sanctorum, sacrarum imaginum et reliquiarum*, kan. 1186-1190.

¹¹¹ Por. kan. 1186.

¹¹² Por. kan. 1186: *peculiari et filiali christifidelium venerationi.* Por. LG 66.

¹¹³ Por. CIC 1917: kan. 1255 § 1.

Omawiany kanon teologicznie wzbogacają tytuły maryjne, jakimi w tekście nazywana jest Najświętsza Maryja Panna. Są to tradycyjne „Semper Virgo”, „Dei Mater” i „Mater hominum omnium”¹¹⁴, natomiast nie pojawia się tytuł „Mater Ecclesiae”, choć wyraźnie został on przypisany Dziewicy przez Pawła VI¹¹⁵, i który, jeszcze przed ogłoszeniem Kodeksu, Stolica Apostolska zezwoliła wnioskującym Konferencjom Episkopatów wprowadzić do litanii do Najświętszej Maryi Panny, ustalając jego miejsce w Litaniu loretańskiej pomiędzy inwokacjami „Mater Christi” i „Mater divinae gratiae”¹¹⁶. Pominięcie w tekście kan. 1186 tytułu „Mater Ecclesiae” (którego brak w Kodeksie Piusa-Benedykta można usprawiedliwić brakiem właściwego pogłębienia teologicznego w tamtym okresie¹¹⁷), w świetle przytoczonych dokumentów Pawła VI i Kongregacji ds. Sakramentów i Kultu Bożego wydaje nam się dyskusyjne, choć prawdę mówiąc nie brak we współczesnej teologii głosów sprzeciwu wobec tego tytułu maryjnego¹¹⁸.

Z drugiej strony, w duchu Soboru Watykańskiego II, kan. 1186, w odniesieniu do Maryi Dziewicy, mówi o synowskiej czci ze strony wiernych¹¹⁹, potwierdzając, choć nie bezpośrednio, macierzyństwo Maryi wobec nich, a zatem także wobec Kościoła¹²⁰. Ponadto tytuły „Mater Ecclesiae” i „Mater hominum omnium” nie wykluczają się wzajemnie, lecz przeciwnie – nawzajem się wzmacniają, ponieważ macierzyństwo Maryi znajduje się w porządku łaski, poczynając duchowo nowe dzieci Kościoła¹²¹.

¹¹⁴ Por. kan. 1186: *Beatam Mariam semper Virginem, Dei Matrem, quam Christus hominum omnium Matrem constituit.*

¹¹⁵ Por. PAWEŁ VI, Alloc. *Post duos menses* (21 X 1964): AAS 56(1964) 1015.

¹¹⁶ Por. CONGREGATIO PRO SACRAMENTIS ET CULTU DIVINO, Litt. circ. (13 III 1983), „Notitiae” 16(1980) 159: *Summus Pontifex Ioannes Paulus II, petitionibus obsequens, quae a diversis mundi regionibus ad apostolicam fedem mittuntur, facultatem concedit ut quaeque conferentia episcopalis, quae id exoptet, in formularium litaniarum Beatae Mariae virginis invocationem „Mater Ecclesiae” inserere possit. Nova haec invocatio „Mater ecclesiae”, in litanis „lauretanis” nuncupatis post invocationem „Mater Christi” et ante illam „Mater divinae gratia” est collocanda.*

¹¹⁷ Por. R. GRUCA, *Maria Madre della Chiesa: contributo teologico-pastorale dell'episcopato polacco*, Roma 1989, 22-26; por. T.E. OSSANNA, *Madre nostra: la fede della Chiesa in Maria madre nostra*, w: *Nuovo dizionario di mariologia...*, 836-837.

¹¹⁸ Por. J. GALOT, *Maria, Madre della Chiesa: resistenze e progressi dal Vaticano II*, „La Civiltà Cattolica” 136(1985) IV, 118-119.

¹¹⁹ Por. kan. 1186: *peculiari et filiali christifidelium venerationi.*

¹²⁰ Por. LG 58; por. D. BERTETTO, *I rapporti ecclesiali di Maria e dei laici*, „Miles Immaculatae” 23(1987) 435-436; por. J. GALOT, *Maria, Madre della Chiesa...*, 125-123.

¹²¹ Por. LG 63; por. J. GALOT, *Maria, Madre della Chiesa...*, 125 oraz 128-129.

Jeśli chodzi o formy wyrazu kultu maryjnego, kan. 1186 nie daje żadnych wskazówek w tym zakresie. Jednakże, czytając tę normę w świetle jej źródeł, można z łatwością wywnioskować, że bez wątpienia pierwszeństwo ma tu liturgia¹²². Jest to zresztą zgodne z interpretacją kan. 1186 w kontekście całej księgi IV Kodeksu, która rozpoczyna się stwierdzeniem, że Kościół swoją rolę uświęcania w szczególności sposób wypełnia w liturgii świętej¹²³, ukazując tym samym niezwykle ważny aspekt wyrażania kultu wobec Maryi Dziewicy zgodnie z autorytetem Kościoła, który ma wyłączność regulowania świętej liturgii¹²⁴.

Kontynuując lekturę kan. 1186 w kontekście jego źródeł, obok i w związku z kultem liturgicznym, zauważamy, jak należne im miejsce znajdują tu pobożne praktyki, zalecane zarówno przez Sobór Watykański II, jak i papieży¹²⁵, jednak zgodnie ze świętą liturgią, od której pochodzą i do której prowadzą¹²⁶. Zresztą kult maryjny znalazł w pobożnych praktykach, i bardziej ogólnie – w tym, co nazywane jest pobożnością ludową¹²⁷, bardzo istotny wyraz¹²⁸.

Należy poza tym pamiętać o ważnym wkładzie w promocję kultu i pobożności maryjnej ze strony różnych wspólnot kościelnych. Tendencja do ich tworzenia została zapoczątkowana w XVI w.¹²⁹, lecz najsilniej rozwija się w czasach współczesnych¹³⁰. Choć nie są one wolne od

¹²² Por. LG 67; por. MC 1.

¹²³ Por. kan. 834 § 1: *Zadanie uświęcania wypełnia Kościół w szczególności sposób przez świętą liturgię.*

¹²⁴ Por. kan. 838 § 1: *Kierowanie świętą liturgią należy w sposób wyłączny do władzy kościelnej, którą jest Stolica Apostolska oraz, zgodnie z prawem, biskup diecezjalny.*

¹²⁵ Por. MC 24.

¹²⁶ Por. SC 13; por. MC 31, AAS 66(1974) str. 142. Na temat wzajemnych wpływów liturgii i pobożności ludowej: por. J. CASTELLANO, *Religiosità popolare e liturgia: dal punto di vista della teologia e della pastorale liturgiche*, w: *Nuovo dizionario di liturgia*, red. D. SARTORE, A.M. TRIACCA, Roma 1984, 1180-1182; A.N. TERRIN, *Religiosità popolare e liturgia: dal punto di vista delle scienze umane*. TAMZE, 1175-1176.

¹²⁷ Nie wchodzimy tu w kwestię terminologiczną związaną z różnymi sposobami definiowania ludowych przejawów kultu. Co do problemu terminologicznego dotyczącego ludowych przejawów chrześcijańskiego kultu, por. O. DE ROSA, *Valorizzazione pastorale della religione popolare*, „La Civiltà Cattolica” 131(1980) IV, 439-441; J. ŠIMIĆ, *Paolo VI e la pietà popolare mariana*, Roma 1991, 80-82.

¹²⁸ Por. G. AGOSTINO, *Pietà popolare*, w: *Nuovo dizionario di mariologia...*, 1115-1118; A. BONI, *La pietà popolare con particolare riferimento al culto mariano*, „Liturgia” 23(1989) 269-271; E. PAPINUTTI, *Maria Santissima nella musica*, „Liturgia” 22(1988) 17-19; P. SANTUCCI, *Musica*, w: *Nuovo dizionario di mariologia...*, 1000-1001; R. LAURENTIN, *Maria*, w: *Dizionario teologico interdisciplinare*, red. F. ARDUSSO [i inni], vol. II, Casale Monferrato 1977, 459.

¹²⁹ Por. S. EPIS, *Associazioni mariane*, w: *Nuovo dizionario di mariologia...*, 155.

¹³⁰ Por. TAMZE. Po części zasługę w zakresie rozwoju różnych stowarzyszeń kościelnych, w tym maryjnych, można przypisać nowemu prawodawstwu kanonicznemu, które wyraźnie ustanawia prawo do własnego sposobu realizacji życia duchowe-

pewnego ryzyka¹³¹, kościelne stowarzyszenia powodują wzrost kultu maryjnego zakorzenionego w codziennym życiu, gdzie macierzyństwo i przykład Najświętszej Maryi Dziewicy spotykają się z uznaniem nie tylko teoretycznym, lecz przede wszystkim praktycznym¹³². Szczególnym tego kultowym wyrazem są różne formy poświęcenia czy zawierzenia Maryi Dziewicy¹³³.

Wspólną cechą tych stowarzyszeń jest to, że należą do nich przede wszystkim ludzie świeccy¹³⁴, oraz pozytywny wpływ na członków, którzy z duchowości maryjnej, widzącej w Maryi wzór służby Ewangelii, czerpią natchnienie dla dawania światu świadectwa i dla ewangelizacji¹³⁵.

Jeśli chodzi o stopień obligatoryjności, kan. 1186 nie nakłada obowiązku kultu Maryi Dziewicy, lecz poprzez użycie słowa „commendare” – zaleca go¹³⁶. Z drugiej zaś strony zauważmy, jak w przypadku kan. 276 § 2, n. 5, że o ile kan. 1186 nie narzuca obowiązku kultu maryjnego, to liturgiczny kult Najświętszej Maryi Panny obowiązuje wszystkich wiernych, przynajmniej w przypadku obowiązujących świąt maryjnych¹³⁷.

5. Kan. 1246 § 1: obowiązujące święta ku czci Najświętszej Maryi Panny

Kan. 1246 § 1 nie jest poświęcony wyłącznie Najświętszej Maryi Pannie, lecz ustala różne święta obowiązujące: *Dies dominica in qua*

---

go oraz stowarzyszenia się i gromadzenia wiernych: por. kan. 214-215; por. G. FELICIANI, *Il diritto di associazione dei fedeli dal Concilio al Codice*, „Quaderni di Diritto Ecclesiale” 3(1990) 316; A. MONTAN, *Le associazioni dei fedeli nel Codice di Diritto canonico*, „Quaderni di Diritto Ecclesiale” 3(1990) 325-326; G. FELICIANI, *Obblighi e diritti di tutti i fedeli cristiani*, w: *Il fedele cristiano: la condizione giuridica dei battezzati*, Bologna 1989, 94; A. FAVALE, *Presenza di Maria nelle aggregazioni ecclesiali contemporanee*, Torino 1985, 246-252.

¹³¹ Por. C.G. ANDRADE, *Presencia di Maria en los movimientos eclesiales contemporaneos*, „Ephemerides Mariologicae” 36(1986) 277-278; A. FAVALE, *Presenza...*, 264-266.

¹³² Por. A. FAVALE, *Presenza...*, 7-8.

¹³³ Por. TAMŻE, 257-259. Nie będziemy tu zajmować się zastosowaniem słowa „poświęcenie” w odniesieniu do Maryi Dziewicy, ponieważ nie to jest celem naszego opracowania; na ten temat, por. S. DE FIORES, *Maria nella teologia contemporanea*, Roma 1987, 314-336.

¹³⁴ Por. A. FAVALE, *Movimento ecclesiali*, w: *Nuovo dizionario di mariologia...*, 983.

¹³⁵ Por. C.S. NAPIÓRKOWSKI, *Maria nell'opera di evenglizzazione*, „Miles Immaculatae” 26(1990) 354-355.

¹³⁶ Por. kan. 1186: *Kościół poleca szczególnej i synowskiej czci wiernych Najświętszą Maryję, zawsze Dziewicę, Matkę Bożą.*

¹³⁷ Por. TAMŻE.

mysterium paschale celebratur, ex apostolica traditione, in universa Ecclesia ut primordialis dies festus de praecepto servanda est. Itemque servari debent dies Nativitatis Domini Nostri Iesu Christi, Epiphaniae, Ascensionis et Sanctissimi Corporis et Sanguinis Christi, Sanctae Dei Genetricis Mariae, eiusdem Immaculatae Conceptionis et Assumptionis, sancti Joseph, sanctorum Petri et Pauli Apostolorum, omnium denique Sanctorum (Niedziela, w czasie której jest czczona tajemnica paschalna, na podstawie tradycji apostoelskiej winna być obchodzona w całym Kościele jako najdawniejszy dzień świąteczny nakazany. Ponadto należy obchodzić dni Narodzenia Pana naszego Jezusa Chrystusa, Objawienia Pańskiego, Wniebowstąpienia oraz Najświętszego Ciała i Krwi Chrystusa, Świętej Bożej Rodzicielki Maryi, Jej Niepokalanego Poczęcia i Wniebowzięcia, Świętego Józefa, Świętych Apostołów Piotra i Pawła, wreszcie Wszystkich Świętych)¹³⁸.

W tych dniach wierni są zobowiązani do uczestnictwa we Mszy świętej i do powstrzymania się od pracy bądź spraw, które uniemożliwiają oddawanie czci Bogu, mącą spokój święta oraz niezbędny odpoczynek umysłu i ciała¹³⁹.

Podczas prac nad zmianą Kodeksu dyskutowano nad kwestią konieczności wprowadzenia do kanonu dotyczącego świąt obowiązujących kilku świąt maryjnych. Pierwotnie konsultanci uważali, że gdyby do Kodeksu został wprowadzony pewien katalog tych świąt, Kodeks musiałby się ograniczać do tych świąt, które faktycznie powinny by i mogłyby być naprawdę zachowywane, biorąc pod uwagę prawa cywilne obowiązujące w różnych państwach¹⁴⁰. Konsultanci sporządzili pierwszą wersję kanonu, która przewidywała obowiązek świętowania jednego święta maryjnego, do ustalenia przez poszczególne Konferencje Episkopatów¹⁴¹. Ten kieru-

¹³⁸ Kan. 1246 § 1.

¹³⁹ Por. kan. 1247: *W niedzielę oraz w inne dni świąteczne nakazane, wierni są zobowiązani uczestniczyć we Mszy świętej oraz powstrzymać się od wykonywania tych prac i zajęć, które utrudniają oddawanie Bogu czci, przeżywanie radości właściwej dniowi Pańskiemu oraz korzystanie z należytego odpoczynku duchowego i fizycznego.*

¹⁴⁰ Por. „Communications” 4(1972) 167: *reducatur oportet, efficaciae causa, ad dies qui de facto in universa Ecclesia sub praecepto servari debent et possunt.*

¹⁴¹ Por. TAMŻE: *Praeter diem dominicum, qui in universa Ecclesia uti primordialis dies festus sub praecepto servari debet (por. Calendarii normas, n. 4), diem quoque Nativitatis D.N.I.C. et unam ex sollemnitatibus B.M.V., a Conferentiis Episcopalibus designandam, penes eandem Conferentiam Episcopalem est determinare quinam alii dies festi in suo territorio sub praecepto servandi sint.* Jak można zauważyć, tekst umożliwia poszczególnym Konferencjom Episkopalnym dodawanie innych świąt obowiązujących, które mogą być świętami ku czci Najświętszej Maryi Panny, ponadto jedno święto maryjne, które każda Konferencja Episkopalna jest zobowiązana wyznaczyć.

nek przetrwał również na poszczególnych sesjach Papieskiej Komisji do Rewizji Kodeksu Prawa Kanonicznego, która na posiedzeniu w dniach od 3 do 7 grudnia 1979 r. opracowała tekst zasadniczo podobny do opisanego wyżej, choć podzielony na dwa paragrafy¹⁴².

W trakcie dyskusji okazało się między innymi, że odpowiedzialna kongregacja w Kurii Rzymskiej ma problem z ustaleniem katalogu świąt obowiązujących, który można byłoby zastosować do warunków panujących w różnych regionach świata¹⁴³.

Podczas Konferencji Plenarnej Kardynałów w roku 1981 została odrzucona propozycja zwiększenia liczby świąt obowiązujących, z pozostawieniem możliwości udzielania dyspensy przez Konferencje Episkopatów w przypadku krajów, gdzie nie byłoby możliwości ustanowienia tych dni ustawowo świątecznymi¹⁴⁴. Przyczyną odmowy był także brak możliwości ustalenia kolejnych obowiązujących dni świątecznych dla całego Kościoła, poza tymi, które zostały przewidziane przez schemat, a zatem potwierdzona została konieczność scedowania spraw związanych z tymi świętami na poszczególne Konferencje Episkopatów¹⁴⁵.

Kan. 1246 § 1 powraca natomiast do wniosku o wyraźne wskazanie pewnej ilości świąt obowiązujących. Jeśli chodzi o święta maryjne, wspomniany kanon przewiduje trzy święta, to mianowicie: Świętej Bożej Rodzicielki, Niepokalanego Poczęcia oraz Wniebowzięcia¹⁴⁶. W porównaniu do Kodeksu Piusa-Benedykta, do kan. 1246 § 1 zostało wprowadzone dodatkowe święto ku czci Najświętszej Maryi Panny – Świętej Bożej Rodzicielki, zastępując święto Ofiarowania Pańskiego¹⁴⁷. Święto św. Józefa, które w Kodeksie z 1917 r. posiadało odcień maryjny, traci go w kan. 1246 § 1¹⁴⁸.

Jeśli chodzi o władzę Konferencji Episkopatów w tej kwestii, została ona ustalona w § 2 tego kanonu, a jej zakres został zmieniony w stosunku do schematów opracowanych podczas prac nad zmianą Kodeksu¹⁴⁹. Nie mogą one zatem wyznaczać obowiązujących świąt maryjnych w podle-

¹⁴² Por. „Communicaciones” 12(1980) 360: § 1 - ... *Itemque servari debent dies Nativitatis Domini Nostri Jesu Christi et saltem una ex sollemnitatibus B.M.V. ab Episcoporum Conferentia designanda.* § 2 – *Conferentiae Episcoporum est etiam determinare quinam alii dies festi in suo territorio sub praecepto servandi sint.*

¹⁴³ Por. TAMŻE.

¹⁴⁴ Por. „Communicaciones” 15(1983) 251.

¹⁴⁵ Por. TAMŻE.

¹⁴⁶ Por. kan. 1246 § 1.

¹⁴⁷ Por. CIC 1917: kan. 1247, § 1; por. D. Sartor, *Madre di Dio: celebrazione liturgica*, w: *Nuovo dizionario di mariologia...*, 825.

¹⁴⁸ Por. CIC 1917: kan. 1247, § 1: *Sancti Joseph eius (sc. Almae Genitricis Dei Mariae) sponsi.*

¹⁴⁹ Por. „Communicaciones” 4(1972) 167.

głych im regionach, lecz mogą wyłącznie, za zgodą Stolicy Apostolskiej, znosić lub przenosić na niedzielę święta obowiązujące spośród tych, które są wskazane w § 1 kanonu¹⁵⁰.

Podczas świąt obowiązujących, w tym maryjnych, przewidzianych przez kan. 1246 § 1, pozostał obowiązek odprawienia Mszy „pro populo” przez biskupa diecezjalnego w momencie przejścia diecezji¹⁵¹, przez administratora diecezji¹⁵² oraz przez proboszcza, w momencie przejścia parafii¹⁵³.

6. Podsumowanie

W bardzo dużym skrócie, na zakończenie niniejszego opracowania, możemy stwierdzić, że Kodeks z 1983 r. zawiera przepisy dotyczące kultu Najświętszej Maryi Panny, które potwierdzają, iż jest on kontynuacją tradycji kanonicznej w tym zakresie. Z drugiej strony analiza źródeł ukazuje, że przejmując on także treści teologiczne Soboru Watykańskiego II, przede wszystkim *Lumen gentium* VIII odnośnie do Matki Bożej oraz wskazówek na ten temat zawartych w dokumentach wydanych po Soborze: papieży i kongregacji Kurii Rzymskiej, ze szczególnym uwzględnieniem adhortacji apostolskiej „*Marialis cultus*” Pawła VI. Jest to z pewnością podstawowy dokument w najnowszej historii kultu maryjnego, w którym Papież, przywołując prawdy wiary, stałe nauczanie Kościoła, żywą tradycję Kościołów Wschodu i Zachodu oraz sugestie pochodzące od ruchu liturgicznego oraz nowych doświadczeń duszpasterskich, wskazuje i uszczegóławia zasady dla właściwej odnowy kultu i pobożności maryjnej. Dlatego też Kodeks z 1983 r., opierając się na *solidnych podstawach dogmatycznych* (MC 56), które legalizują kult Matki Bożej, daje wskazówki do tego, aby był on właściwie rozumiany i praktykowany, żeby stać się drogą duchowego wzrostu dla wszystkich wiernych. Realizuje to zadanie, jak mieliśmy okazję o tym wspomnieć, bez zrywania ciągłości z prawodawstwem kanonicznym, które od zawsze interesowało się kultem maryjnym, podczas gdy z drugiej strony wnosi niezbędną aktualizację prawną w stosunku do tego, co, szczególnie za sprawą Vaticanum II, zostało wyraźniej wprowadzone do teologicznego horyzontu Chrystusa i Kościoła, a do czego nauczanie i dyscyplinujące

¹⁵⁰ Por. kan. 1246 § 2: *Konferencja Episkopatu może jednak, za uprzednią aprobatą Stolicy Apostolskiej, niektóre z dni świątecznych nakazanych znieść lub przenieść na niedzielę.*

¹⁵¹ Por. kan. 388.

¹⁵² Por. kan. 429.

¹⁵³ Por. kan. 534 i 543 § 2, n. 2.

wypowiedzi Stolicy Apostolskiej wielokrotnie zachęcały i co promowały. Nie może bowiem istnieć chrześcijańskie życie, które nie byłoby jednocześnie maryjnym. Zasada ta obowiązuje w każdym czasie. Tak czynny, wewnętrzny, wyjątkowy i osobisty udział, jaki Najświętsza Maryja Panna miała w najważniejszych chwilach odkupienia, czyni z Niej współpracownicę tego dzieła, doskonały wyraz tej współpracy i innych postaw, których ten udział wymaga, przez co stała się Ona ideałem, ukazującym cel, nadzieję Kościoła, tak że *przyświeca Ona pielgrzymującemu Ludowi Bożemu jako znak niezachwianej nadziei i pociechy*¹⁵⁴.

O. dr Priamo Etzi OFM
Pontificia Università „Antoniano”

Via Merulana, 124
00185 Roma
Italia

Deiparam Virginem peculiari veneratione colant. Il culto mariano nel Codice di Diritto Canonico del 1983

(Riassunto)

L'articolo intende offrire una presentazione della normativa canonica latina vigente in riferimento al culto da tributarsi alla Beata Vergine Maria. L'autore cerca di cogliere tale riflesso di luce mariana nel Codice di Diritto Canonico del 1983, tramite una lettura selettiva dei canoni che fanno esplicito riferimento alla Madonna. L'analisi verrà condotta sulla nuda norma, leggendola alla luce delle fonti utilizzate dal Legislatore, con l'intento specifico di far emergere in primo luogo la ricchezza spirituale e dottrinale in essa racchiusa nonché le sue valenze ed implicanze propriamente giuridiche.

---

¹⁵⁴ LG 68.